

Karlova Univerzita

Filosofická fakulta

Katedra sociologie

Implicitní a explicitní stigmatizace osob s vysokofunkčním  
autismem a Aspergerovým syndromem v každodenních  
interakcích a její následky pro osoby na spektru autismu.

Hana Rodná

1.ročník

2024/25

Seminární práce do předmětu Základní analytická průprava

## **Abstrakt**

Osoby s poruchou autistického spektra vykazují větší míru pocitů osamělosti a sociálního vyloučení. To může pramenit z problémů, které mají v sociálních interakcích s neurotypickými lidmi kolem. Výzkumná otázka, kterou jsem zvolila, zkoumá, jaká je souvislost znalosti diagnózy a interpretace jejích projevů v jednání osob s vysokofunkčním autismem nebo Aspergerovým syndromem ze strany osob neurotypických a jaký vliv má tato interpretace na průběh interakce. Původ potíží v interakcích můžeme hledat u obou zúčastněných stran. V komunikaci s osobami na spektru autismu totiž neurotypické osoby podléhají rychlým negativním úsudkům, které snižují pravděpodobnost navázání dalšího kontaktu s osobou na spektru autismu i v případě kdy pouze reagují na druhého člověka bez znalosti jeho diagnózy. V takovémto hodnocení má další vliv například gender hodnocené osoby, kdy jsou ženy hodnoceny negativněji než muži. Při povědomí o autismu druhé osoby potom do hry vstupují stereotypy, které si neurotypická osoba nese z předchozích zkušeností. Stigmatizace v jakékoli formě má negativní vliv na sebevědomí a sebepojetí osob na spektru autismu a můžeme ji spojit s vyšším rizikem sebevraždy u osob s autismem.

Využité zdroje jsou především články z časopisů věnujícím se psychologii a psychiatrii, ale výzkumná otázka a téma interakcí osob s autismem je ze své podstaty téma sociologicky vysoce relevantní, protože se zabývá specifiky jedné z minorit vyskytující se ve všech společnostech a problematika minorit, interakcí rozdílných skupin, sociálního vyloučení, života lidí s hendikepy, diskriminace i sebevraždy jako společenského problému je sociologii známá a je důležité se jí věnovat jakožto jevu sociálnímu, ne pouze individuálnímu.

Při práci jsem nijak nevyužívala umělou inteligenci v jakékoli formě a čerpala jsem jen z dostupných recenzovaných publikací.

## Úvod

Ve své seminární práci se zaměřuji na to, jaká je souvislost znalosti diagnózy a interpretace jejích projevů v jednání osob s vysokofunkčním autismem a Aspergerovým syndromem ze strany osob neurotypických a jaká má tato interpretace vliv na další průběh interakce. Mým cílem je zmapovat literaturu věnující se tématu implicitních i explicitních předsudků k osobám na spektru autismu a zaměřit se na následky, které mají různé formy stigmatizace na prožívání osob na spektru autismu. Vysokofunkční porucha autistického spektra a Aspergerův syndrom jsou neurovývojové pervazivní poruchy diagnostikované převážně v dětství. Je třeba podotknout, že všechny formy autismu byly Světovou zdravotnickou organizací v jedenácté revizi Mezinárodní klasifikace nemocí nahrazeny pojmem porucha autistického spektra se specifikací přítomnosti nebo nepřítomnosti poruchy intelektu a/nebo poruchy funkčního jazyka. Diagnóza Aspergerův syndrom a vysokofunkční autismus byla podobně nahrazena také z DSM Americkou Psychiatrickou Asociací. V České republice stále probíhá překlad MKN-11, proto se v českém prostředí minimálně do roku 2028 zřejmě budeme setkávat s původní klasifikací poruch autistického spektra (Thorová, 2021). Narazit na ně můžeme v běžné řeči, českých i zahraničních odborných pramenech a především s nimi stále žijí a jsou dále diagnostikováni lidé, pro něž jsou součástí žité zkušenosti i osobní identity. V této seminární práci bez ohledu na terminologii mluvím o osobách na autistickém spektru bez intelektuálního postižení a bez nebo s mírnou poruchou řeči, to znamená jedince většinou samostatné, schopné zapojení se do každodenního života. Pro některé znaky, které jsou přítomné napříč všemi formami autismu, používám zdroje zahrnující i jiné formy autismu, pokud mluvím o širě aplikovatelných konceptech. Pojmem „neurotypická osoba“ používám pro osobu bez poruchy autistického spektra.

### Implicitní předsudky

Ačkoli samy neurotypické osoby neuvádí vědomou předpojatost k osobám na spektru autismu, při asociálním testu jednoznačně prokazují negativní implicitní předsudky k vlastnostem spojeným s projevy poruch autistického spektra. Na nižší míru implicitních předsudků má přitom vliv vyšší výskyt autistických rysů u respondentů (Dickert et al., 2020). Důvodem může být, že lidé obecně umí lépe interpretovat pohyby a gesta podobná svým vlastním (Edey et al, 2016). Rozpor mezi tím, jak lidé vnímají svůj vlastní postoj k diagnóze poruchy autistického spektra je výrazný právě u Aspergerova syndromu, kdy skóre stigmatizace nijak významně neovlivňuje samotný pojem „Aspergerův syndrom“, zato sociální chování, které je u této diagnózy běžně přítomno (atypický oční kontakt, rigidní návyky, nedostatek sociální reciprocit...), jej zvyšuje výrazně (Butler, Mills, 2010). Lidé s autismem jsou tak stigmatem ovlivňováni nevyhnutelně, ale zároveň nepřímě, jakoby nepřiznaně, pro projevy, které k jejich diagnóze inherentně patří a jsou její podstatou.

Sasson et al (2017) uvádí, že lidé na spektru autismu čelí v interakcích takzvaným „thin slice judgements“, velmi rychlým úsudkům, které mají zásadní vliv na ochotu neurotypických osob vstupovat s nimi znovu do interakcí. Kromě hodnocených rysů jako je atraktivita, trapnost, sympatie, důvěryhodnost a dominance/submisivita, byly v jejich výzkumu hodnoceny i záměry v potenciálním

budoucím chování, například pravděpodobnost přátelského setkání, míra komfortu při sezení vedle osoby na spektru autismu nebo ochota bydlet blízko ní. Osoby na spektru autismu byly na videozáznamech hodnoceny jako trapnější, méně atraktivní, více samotářské a míra trapnosti dále korelovala například s vnímanou pravděpodobností vycházení s ostatními či vnímanou pravděpodobností, že má hodně přátel. Podle Cage & Burton (2019) jsou negativněji hodnoceni muži na spektru než ženy. Nejen že byly osoby na spektru autismu obou pohlaví hodnoceny výrazně negativněji než neurotypické osoby, ale na základě těchto hodnocení neurotypickým hodnotícím osobám také častěji přišlo, že o sociální interakce nestojí.

Je ale nezáměr o sociální kontakt skutečně u osob s poruchou autistického spektra skutečně přítomný? Tento vnímaný postoj je možné interpretovat spíše jako důsledek projevů, které osoby na spektru autismu mají, (méně očního kontaktu, zřídka se vyskytující deklarativní ukazování převážně u menších dětí, stereotypní pohyby, častá echolálie). Některé osoby na spektru autismu skutečně mohou zájem o kontakt s okolím i kompletně postrádat, ale na základě výpovědí osob s autismem je možné vykládat specifické projevy, jevící se na první pohled jako pouhý nezáměr, jako jevy nesouvisející s motivací k sociálním interakcím. Pro osoby s poruchou autistického spektra mají totiž často zcela jiný, například seberegulační, význam (Jaswal a Akhtar, 2019). Z toho vyplývá, že problém v interakcích mezi osobami na spektru autismu a neurotypickými jedinci není zatížen jen specifiky v interpretaci sociálních interakcí a emočních stavů ze strany osob na spektru, ale že také neurotypické osoby odhadují a hodnotí své autistické protějšky pokřiveně. Sasson (2017) uvádí, že jsou osoby na spektru autismu hodnoceny například jako více submisivní a uzavřené, což může být mylná domněnka, ale osoba s autismem, byť například identifikující se jako dominantní a extrovertní, tomuto zkreslenému vnímání sebe sama okolím čelí dennodenně.

Původ části obtíží, které neurotypické osoby mají při interpretaci mentálních stavů osob na autistickém spektru, můžeme hledat v atypických pohybech, se kterými se poruchy autistického spektra pojí. Ve studii, při které měly osoby na autistickém spektru a osoby neurotypické pomocí animace dvou trojúhelníků vyjádřit různé mentální stavy, byla pozorovatelná neobvyklá kinematika pohybu, například zvýšené trhnutí ruky při jednoduchých horizontálních pohybech paží. Animace vytvořené neurotypickými jedinci byly hodnoceny přesněji než ty vytvořené jedinci na spektru autismu (Edey et al, 2016). Obtíže se čtením emocí a mentálních stavů osob na spektru autismu jsou také patrné při hodnocení fotek výrazů neurotypických a autistických osob. Neurotypické osoby hodnotí výrazy jiných neurotypických osob přesněji, což je přisuzováno atypickým projevům emocí u osob s autismem (Brewer et al, 2016).

Podobná zjištění nás nutí uvažovat o následcích, které může horší dekódovatelnost mentálních stavů u osob na autistickém spektru mít. Osoby na spektru autismu mohou být například při návštěvě lékaře hodnoceny jako méně sociálně zdatné, ačkoli mohou mít jen jiné sociální projevy, než jsou považovány za typické. Další, více znepokojující úvahou nad dopadem „myšlenkové slepoty“ k osobám na spektru autismu, je její vliv na širší zdravotní a sociální stav osoby na spektru.: „Podobně i

jiná hodnocení, která sledují vnitřní stavy jedinců, mohou při provádění u jedinců s autismem selhat, což má dopad na vynášení rozsudků, lékařskou podporu a léčbu.“ (Edey et al, 2016, str. 14). To nám ukazuje problematiku nepřesného hodnocení osob na spektru autismu jako potenciálně ohrožující komplikaci, nejen jako nepříjemnost při navazování neformálních vztahů.

Morrison et al, (2020) přichází s první studií, která hodnotí dynamiku mezi osobami na spektru autismu a neurotypickými protějšky na základě pozorování reálných interakcí. I zde dochází ke zjištění, že jsou osoby na autistickém spektru hodnoceny jako méně vřelé a atraktivní a více trapné, ale ne méně inteligentní či důvěryhodné. Při hodnocení přímého kontaktu ale nebyly osoby na autistickém spektru hodnoceny jako méně sympatické. Stejně jako Sasson et al (2017), i zde se neurotypičtí účastníci dokázali částečně oprostít od dojmů, které v nich jejich protějšky na autistickém spektru vyvolávaly, a hodnotily konverzace s nimi jako stejně kvalitní jako tomu bylo u konverzací s neurotypiky. Neurotypické osoby ale vyjadřovaly větší zájem o budoucí interakce s dalšími neurotypickými osobami, takže ačkoli osobní kontakt vedl k vnímání autistické osoby jako sympatické a konverzace samotná byla hodnocena kladně, nevedlo to k pozitivním vyhlídkám pro sociální život osob na spektru. Hodnocení také mohl ovlivnit fakt, že ačkoli neurotypickým osobám nebylo předem řečeno, že budou interagovat s lidmi na spektru autismu, samotní účastníci na spektru při konverzaci o své diagnóze mluvili nebo nepřímě odkazovali na své zkušenosti s ní.

#### Předsudky při povědomí o diagnóze

Právě povědomí o diagnóze protějšku může ovlivnit, jakým způsobem je neurotypickou osobou vnímán. Při dalším výzkumu hodnocení vlastností jako je trapnost, inteligence či ochota potenciálně sedět vedle protějšku s autismem, který svými výsledky replikoval výše zmiňovaný výzkum thin slice prejudices (Sasson et al 2017), byla nyní část autistických osob označena svou diagnózou. Jejich pozitivní hodnocení neurotypickými protějšky výrazně vzrostlo, když o ní věděli (Sasson & Morrison, 2019). Reakci na osobu s autismem můžou ovlivnit také vědomosti o lidech na autistickém spektru, se kterými neurotypici do interakcí vstupují. Obecná míra povědomí o rozlišných projevech autismu je těžko měřitelná, ale například ve studii zabývající se názory dánské populace na autismus a schizofrenii vyšlo najevo, že je asociovaný s vysokou inteligencí a kreativitou (40,1 % respondentů věřilo, že jsou lidé s autismem inteligentnější než běžná lidská bytost). 77 % dotázaných věřilo, že lidé s autismem a schizofrenií mohou žít normální život, ale zároveň 76 % dotázaných uvedlo, že lidé s oběma těmito poruchami vyžadují celoživotní léčbu. Pouze 7 % dotázaných považovalo osoby s autismem za pečující, když byli dotázáni na charakteristiky, které by přiřadili ke zmíněným dvěma diagnózám (Jensen et al, 2016), což považuji za zajímavé zjištění (protože k schizofrenií bylo toto procento vyšší), zároveň si ale myslím, že takovýhle výsledek mohl vzniknout, protože například péče skutečně není symptom autismu.

## Odhalit diagnózu, nebo ji zatajovat?

Myslím si, že lidé s autismem se tak potýkají s dilematem, které jakoby nemělo správné řešení. Pokud svou diagnózu svému okolí, zejména ve škole či zaměstnání, zatají, jsou stále ovlivňováni implicitními předsudky, které se pojí s jejich projevy a vedou k dezinterpretaci jejich úmyslů a potřeb. Pokud svou diagnózu odhalí, musí čelit pozitivním i negativním stereotypům, se kterými jejich okolí do interakce přichází a které se většinou nedají odhadovat. Rozhodování se o odhalení nebo neodhalení své diagnózy může být zásadní na pracovišti nebo ve školním prostředí, kde mohou předsudky negativně ovlivnit, jak sebejistě se osoba cítí, přičemž má ale mnoho osob s Aspergerovým syndromem a vysokofunkčním autismem nárok na různou formu podpory či asistence, kterou bez odhalení diagnózy dostat nemusí. Podle výzkumu Johnson et al (2015), která se dívala na well-being na pracovišti osob s autismem měřený skrze vnímanou míru diskriminace, stav úzkosti a sebehodnocení založené na organizaci, tj. míra, do jaké se jedinec považuje za schopného, významného a hodnotného člena organizace (Pierce a Gardner, 1989), by na to, jak osoba s autismem vnímá vlastní odhalení diagnózy měl mít vliv její věk, po vzoru předchozích výzkumů, kde se takto hodnotil coming out queer osob. Na pracovišti souvisí ochota odhalit svou diagnózu a následná vnímaná stigmatizace s vyšším věkem diagnostiky autistické osoby. Johnson et al (2015) v rozhovorech ukazuje, jak strach ze stigmatu ovlivňuje to, jestli člověk svou diagnózu odhalí, například když jeden z respondentů říká: „... někdy jsou situace, kdy mám pocit, že je divné zmínit Aspergera jako něco, s čím se potýkám, jako bych se bál/a, že mě budou odsuzovat a tak.“ (Johnson et al, 2015, s. 433). Pro jinou osobu může být ale odhalení diagnózy prostředkem pro získání vnitřního klidu a jistoty, jak popisuje další respondent: „Na konci roku 2007 jsem oznámil/a, že mám Aspergera... a řekl/a jsem řediteli/ředitelce školy, že bych to rád řekl/a veřejně. Řekl/a jsem to vedoucí celého programu, že to chci, a ona jako by se mi to skoro snažila rozmluvit. . . . Ale já jsem to chtěl/a, protože to stejně byla stresující práce a myslela jsem si, že mi všichni tak nějak pomůžou a že to uhladí všechnu tu mou vnitřní úzkost a obavy a tak.“ (Johnson et al, 2015, s. 344). I ve školním a pracovním prostředí je potřeba myslet na genderový aspekt. Kaupis a Chenoweth (2024) se zabývali vysokoškolskými vyučujícími s vysokofunkčním autismem, pomocí dotazníků nechali studenty hodnotit rysy svých potenciálních vyučujících bez znalosti jejich diagnózy a následně s ní. Dochází k tomu, že mužští univerzitní vyučující by z odhalení své diagnózy spíše mohli benefitovat, zatímco u žen zřejmě odhalení diagnózy nemá přílišný vliv na dojmy, které u hodnotících studentů vzbuzují. Ukazuje se tak, že lepší první dojem, který ženy na spektru autismu vzbuzují (Cage & Burton, 2019) nemusí být nutně zárukou většího přijetí v pracovním prostředí.

## Stigma a jeho dopad

Stigma se podle Marion et al (2023) někdy projevuje jako stereotypní vyjadřování se o lidech na spektru, například když někdo ze spolužáků či vyučujících někoho označí za divného nebo nechápe, že jsou různé druhy autismu, přímá diskriminace nebo zneužívání moci a šikana. Lidé na spektru autismu nejčastěji zažívají stigma ve smyslu sociálního vyloučení, nezapadání do neurotypické společnosti.

Většina dotázaných osob na spektru zažila nějakou formu stigmatizace od svých vyučujících a to nejen na základních a středních školách, ale i v následném vzdělávání, dále část z nich zažila stigmatizaci ze strany přátel, rodiny i osob jako jsou lékaři a zaměstnavatelé. Všichni dotázaných uvedla že stigma ovlivnilo jejich sociální sebevědomí. Přímé stereotypy o autismu ovlivnily i to, jak dotázaní vnímali sebe sama. To, jakou míru sociální satisfakce dotázaní cítili, záleželo na konkrétní mezilidské interakci a na jejich příkladech můžeme znovu pozorovat, že si své odlišnosti v sociálních interakcích uvědomují plně a negativně to ovlivňuje jejich život Respondent/ka Kari například říká: „Lidé na mně poznají, že se nechovám normálně, a myslím, že jsem docela snadný terč. Takže lidi ke mně prostě obecně nebyli moc milí nebo jako moc povzbudiví. . . Chci říct, že to mezi mě a ostatní lidi vrazilo další klín, i když jsem byla v týmu, nikdy jsem se necítila jako součást týmu.“ (Marion et al, 2023, str. 9).

Dvojí stigma, to nepřímé při interakci, ve které druhá strana jen reaguje na projevy bez znalosti diagnózy, i to přímé, kdy do interakce vstupují stereotypy a předsudky, má dopad na to, jak se lidé na spektru chovají v každodenním životě. Jednou ze strategií, které lidé na spektru autismu používají, aby se předsudkům, je maskování/kamufláž průvodních projevů jejich poruchy. Kamufláž se objevuje reakcí na pocit „jinakosti“ jako strategie vyhnutí se stigmatizaci (Pearson & Rose, 2021). Vyšší míra takovéto kamufláže asociována s vyšší mírou stigmatu. Stigma je spojeno s well-beingem osob na spektru, ale neovlivňuje přímo míru kamufláže (Perry et al, 2022). Podle studie uskutečněné Cage & Troxell-Whitemann, 2019, ve které byly pozorované osoby na spektru rozřazeny do tří skupin podle toho, jak často a v jakých situacích své autistické rysy kamuflovaly, souvisela kamufláž s duševním zdravím těchto osob, především s úrovní stresu a úzkosti, ne ale depresí. Osoby v kategorii nízké kamufláže měly výrazně nižší úroveň těchto hodnot než skupina občasné kamuflující a vysoce kamuflující. Tři nejčastější důvody kamufláže, které dotázané osoby uvedly, byly zapadnutí do neurotypické společnosti, vyhnutí se šikaně ze strany ostatních a obavy z dojmů, které dělají, když je nemaskují. Myslím si, že na tomto příkladu můžeme vidět, že si osoby s autismem plně uvědomují, že působí jinak, než by si přály, že je to způsobeno jejich netypickými projevy a reagují na to kamufláží těchto projevů.

Zřejmě nejvíce alarmujícím jevem, se kterým je maskování autistických rysů spojeno, je zvýšené riziko sebevražedného chování v průběhu života. Pelton et al (2020) se na riziko sebevraždy u osob s autismem dívá skrze interpersonální teorii sebevraždy, která identifikuje tři hlavní rizikové faktory. Těmi je narušený pocit sounáležitosti, vnímaná vlastní přítěž pro ostatní (pocit, že ostatním bude lépe beze mě) a samotná schopnost jedince k sebevraždě. Osoby na spektru vykazovaly vysokou míru pocitu vlastní přítěže, narušeného pocitu sounáležitosti a traumatických životních událostí, což u každé populace znamená i vyšší riziko sebevraždnosti. Trauma bylo u autistického vzorku vyšší než u toho neautistického, ale to nevedlo k vyšší schopnosti k sebevraždnosti, což by mohlo znamenat, že jsou pro osoby na spektru traumatické události častější a spíše si na ně vybudují resilienci. Autistická populace je ale přesto sebevraždou ohrožena neúměrně oproti populaci neurotypické.

## **Závěr**

Osoby na spektru autismu se setkávají s implicitními i explicitními předsudky, které se projevují v každodenních interakcích a mají vliv na kvalitu jejich sociálního života, sebevědomí a pocit sociálního naplnění. Lidé na spektru autismu mohou působit, že o sociální kontakt nemají zájem, ale opak je většinou pravdou a sociální vztahy si přejí. Potíže se čtením mentálních stavů osob na spektru mohou mít nejen mezilidské a vztahové dopady, ale i dopady zasahující do sféry pracovní, zdravotní či legální. Osoby s autismem si uvědomují, že mohou působit neobvykle a snaží se své chování kamufllovat. Kamufláž autistických rysů je spojena s vyšší úzkostí a depresí a autistická populace je ohroženější sebevraždou než ta neurotypická. Shrnutí dostupné literatury na téma implicitních a explicitních předsudků a diskriminace osob s autismem nám ukazuje, jak hendikepující jsou poruchy autistického spektra i ve své lehčí formě pro osoby, které s nimi žijí a připomíná důležitost systematické podpory těchto osob.

Protože neexistuje dostatek zdrojů z českého prostředí, bylo by jednou z možností dalšího zkoumání sbírání zkušeností osob na spektru autismu s diskriminací například v českém školním prostředí, postoj české společnosti k poruchám autistického spektra a povědomí o nich, popřípadě zaměření se na užší problémy typické pro české prostředí (např. jak ovlivňuje sebepojetí a sebevědomí dospělých osob na spektru autismu, že v České republice legálně nemohou vlastnit řidičský průkaz). Při sledování implicitních předsudků by mě specificky dále zajímalo, jestli mají na sebevědomí a sebepojetí osob na spektru, popřípadě i na vnímání takových osob neurotypiky, vliv popkulturní komediální charaktery používající trapné, sociálně nešikovné chování, specifickou monotónní mluvu či hluboké zájmy, což může připomínat karikaturu osoby na spektru autismu.

## Seznam použitých zdrojů

- Brewer, R., Biotti, F., Catmur, C., Press, C., Happé, F., Cook, R., & Bird, G. (2016). Can Neurotypical Individuals Read Autistic Facial Expressions? Atypical Production of Emotional Facial Expressions in Autism Spectrum Disorders. *Autism research*.
- Butler, R. C., & Gillis, J. M. (2011). The Impact of Labels and Behaviors on the Stigmatization of Adults with Asperger's Disorder. *Journal of autism and developmental disorders*.
- Cage, E., & Burton, H. (2019). Gender Differences in the First Impressions of Autistic Adults. *Autism research*
- Cage, E., & Troxell-whitman, Z. (2019). Understanding the Reasons, Contexts and Costs of Camouflaging for Autistic Adults. *Journal of autism and developmental disorders*.
- Dickter, C. L., Burk, J. A., Zeman, J. L., & Taylor, S. C. (2020). Implicit and Explicit Attitudes Toward Autistic Adults. *Autism in adulthood*.
- Edey, R., Cook, J., Brewer, R., Johnson, M. H., Bird, G., & Press, C. (2016). Interaction takes two: Typical adults exhibit mind-blindness towards those with autism spectrum disorder. *Journal of Abnormal Psychology*.
- Jaswal, V. K., & Akhtar, N. (2019). Being versus appearing socially uninterested: Challenging assumptions about social motivation in autism. *Behavioral and brain sciences*.
- Johnson, T. D., Joshi, A., & Chen, G. (2016). Dark Clouds or Silver Linings? A Stigma Threat Perspective on the Implications of an Autism Diagnosis for Workplace Well-Being. *Journal of applied psychology*.
- Jensen, C. M., Martens, C. S., Nikolajsen, N. D., Skytt Gregersen, T., Heckmann Marx, N., Goldberg Frederiksen, M., & Hansen, M. S. (2016). What do the general population know, believe and feel about individuals with autism and schizophrenia: Results from a comparative survey in Denmark. *Autism: the international journal of research and practice*
- Kaupins, G., & Chenoweth, T. (2024). Impact of female and male university instructors revealing their high-functioning autism to their students. *Current psychology (New Brunswick, N.J.)*
- **Marion, E., Bowman, K., Thomas, G., Harrison, A. J, (2023). A mixed method examination: how stigma experienced by autistic adults relates to metrics of social identity and social functioning, Frontiers**
- Morrison, K. E., Debraabander, K. M., Jones, D. R., Faso, D. J., Ackerman, R. A., & Sasson, N. J. (2020). Outcomes of real-world social interaction for autistic adults paired with autistic compared to typically developing partners. *Autism: the international journal of research and practice*.
- Pearson, A., & Rose, K. (2021). A Conceptual Analysis of Autistic Masking: Understanding the Narrative of Stigma and the Illusion of Choice. *Autism in adulthood*.
- Pelton, M. K., Crawford, H., Robertson, A. E., Rodgers, J., Baron-cohen, S., & Cassidy, S. (2020). Understanding Suicide Risk in Autistic Adults: Comparing the Interpersonal Theory of Suicide in Autistic and Non-autistic Samples. *Journal of autism and developmental disorders*.
- Perry, E., Mandy, W., Hull, L., & Cage, E. (2022). Understanding Camouflaging as a Response to Autism-Related Stigma: A Social Identity Theory Approach. *Journal of autism and developmental disorders*.
- Pierce, J., Gardner, D., Cummings, L., & Dunham, R. (1989). Organization-based self-esteem: Construct definition, measurement, and validation. *Academy of Management Journal*.
- Sasson, N. J., & Morrison, K. E. (2019). First impressions of adults with autism improve with diagnostic disclosure and increased autism knowledge of peers. *Autism: the international journal of research and practice*.
- Sasson, N. J., Faso, D. J., Nugent, J., Lovell, S., Kennedy, D. P., & Grossman, R. B. (2017). Neurotypical Peers are Less Willing to Interact with Those with Autism based on Thin Slice Judgments. *Scientific reports*.
- Thorová, K. (2021). Porucha autistického spektra dle Mezinárodní klasifikace nemocí (MK-11), [www.autismport.cz](http://www.autismport.cz).

## Návrh designu výzkumu

Co si čeští středoškolští vyučující myslí o poruchách autistického spektra?

Podobně jako ve výzkumu, který zkoumal vzorek dánské populace a jeho názory a postoje k autismu a schizofrenii (Jensen et al, 2016), by mě zajímalo, jaké je všeobecné povědomí o poruchách autistického spektra v prostředí českých středních škol, kde dospívající s vysokofunkčním autismem běžně studují. Sledovat by se dalo, jaké vlastnosti by vyučující přiřadili k poruchám autistického spektra a jestli mají nějaké představy o budoucnosti a uplatnění studentů s takovou diagnózou, protože například přesvědčení, že nikdo s autismem ze zásady nemůže pokračovat na vysokou školu (takové přesvědčení by možná korelovalo s nedostatkem informací o autismu), anebo přesvědčení, že osoba s autismem nemůže nikdy studovat literární vědu, protože by nedokázala provádět interpretace děl (takové přesvědčení by mohlo vycházet z kombinace dobré znalosti symptomů autismu, ale nedostatečné osobní zkušenosti a pochopení charakteristik jednotlivých lidí na spektru), by mohlo potenciální studenty s autismem stigmatizovat.

Využila bych proto postupy zmíněné studie bez srovnání se schizofrenií a zaměřila bych se na otázky hodnotící míru povědomí o autismu jako takovém (identifikaci základních symptomů), dále dotazník na názory na osoby s autismem (různé charakterové vlastnosti, které jim přisuzují, ne nutně jako symptom autismu, spíše jestli nějaké vlastnosti považují za neslučitelné nebo naopak samozřejmé s diagnózou autismu) a dále takový, který zkoumá různá přesvědčení o životních vyhlídkách osob na spektru autismu, hlavně pak ve vyhlídkách ve vzdělávání. Bylo by potřeba zjistit, zda se konkrétní dotázaný už se studentem s autismem setkal, nebo má někoho takového ve svém přímém okolí. Dalo by se pak porovnávat, jak povědomí o autismu souvisí s očekáváními, které vyučující na autistické studenty mají a s vlastnostmi, které jim přisuzují. Dalo by se také srovnávat, jestli se výsledky nějak liší na různých typech škol či v různých krajích, jestli na ně má vliv třeba počet asistentů pedagoga ve třídách, velikost školy a podobně.

Při výzkumu středoškolských vyučujících bych měla obavu s volbou charakteristik, které bych použila jako popis symptomů poruch autistického spektra, protože jsou poměrně různorodé a nechtěla bych přispět stigmatizaci těchto poruch. Limity by mohly být příliš návodné otázky v dotaznících a nedostatečný vzorek. Nevím, jestli se tento návrh dostatečně věnuje tématu seminární práce, proto mě jako alternativa napadá ještě třeba kvalitativní výzkum vnímané stigmatizace čechů s autismem.

(Omlouvám se za nedopracovaný návrh, bohužel jsem toho více nestihla a neuměla jsem si s tím poradit.)